

Vergaderjaar 2022–2023

31 793

Internationale klimaatafspraken

Nr. 243

BRIEF VAN DE MINISTERS VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 22 mei 2023

Op 22, 23 en 24 maart vond de VN 2023 Waterconferentie plaats in New York, waarvan het Koninkrijk der Nederlanden samen met de Republiek Tadzjikistan medegastland was. Het was de eerste VN-Waterconferentie sinds 1977 in Mar del Plata in Argentinië en de tweede ooit. De Conferentie kende grote belangstelling met ongeveer zeventuizend deelnemers per dag, waaronder elf staatshoofden en regeringsleiders, twee vicepresidenten, vier vicepremiers en meer dan honderd Ministers uit honderddrieënnegentig landen. Daarnaast was er een grote vertegenwoordiging vanuit de verschillende VN-organisaties, internationale financiële instellingen, de private sector, het maatschappelijk middenveld, kennisinstellingen, lokale en nationale overheden, jongeren en inheemse volkeren.¹

De Nederlandse delegatie werd geleid door Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander en bestond uit onder andere de Minister-President van Aruba, de Minister van Transport, Integriteit, Natuur en Ouderenzaken van Aruba, de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Milieu en Infrastructuur van Sint Maarten, de burgemeester van Rotterdam, de gezaghebber van Bonaire, de klimaatgezant en de watergezant, de hoofddirecteur van het KNMI, het hoofd van de meteorologische dienst van Curaçao en de Nederlandse VN-jongerenvertegenwoordiger voor duurzame ontwikkeling en onszelf.

Naast de formele onderdelen van de Conferentie, waaronder de opening en slotceremonie, de plenaire vergadering, vijf interactieve dialogen en vier speciale evenementen, waren er honderden *side-events*, zowel fysiek als online. Ook in het kader van de zogeheten New York Water Week, die Nederland parallel aan de Conferentie van zaterdag 18 tot en met vrijdag

¹ 7.300 van de in totaal meer dan tienduizend deelnemers was afkomstig van buiten de overheid; 37% van de deelnemers was jonger dan 35 jaar.

24 maart organiseerde in samenwerking met het gemeentelijk bestuur van New York, vonden honderden evenementen plaats.

In deze brief informeren wij uw Kamer over de resultaten van de Conferentie en de New York Water Week. Wij verwijzen u ook graag naar de conferentiewebsite en UN web-tv, waar informatie over de Conferentie is terug te vinden en diverse onderdelen zijn terug te kijken, zoals de opening en slotceremonie en verschillende *talkshows* in de zogenoemde SDG studio en SDG media zone.²

Resultaten

Water in het hart van de politieke besluitvorming

Een belangrijk resultaat van de Conferentie is dat het is gelukt het strategische belang van water onder een heel breed publiek en op het allerhoogste (politieke) niveau onder de aandacht te brengen. De verschillende onderdelen van de Conferentie leverden een coherente boodschap op over het belang van water voor duurzame ontwikkeling en toonden de wil van de internationale gemeenschap om de mondiale wateruitdagingen aan te pakken.

Daarnaast was er breed draagvlak voor een effectievere multilaterale aanpak van de wateruitdagingen, in samenhang met andere sectoren zoals klimaat, biodiversiteit, energie en voedselzekerheid. Ook werd opgeroepen tot een versterking van de institutionele capaciteit binnen de VN voor het brede watervraagstuk, met inbegrip van de aanstelling van een Speciaal VN-Gezant voor Water en gebruikmakend van het bestaande coördinatieplatform UN-Water. Bovendien was er een roep om een versterkte inzet van de internationale financiële instellingen, met name de Wereldbank en de regionale ontwikkelingsbanken, op water.

Tevens lijkt de basis te zijn gelegd voor een wezenlijke verandering in het begrijpen, waarden en beheren van water, waarbij in verschillende interventies werd benadrukt dat de Conferentie slechts het begin is. Gegeven de terugkoppeling van de covoorzitters van de interactieve dialogen lijkt er bovendien draagvlak te bestaan om de mondiale watercyclus te behandelen als een wereldwijd gemeenschappelijk goed, dat in ons collectieve belang hersteld en beschermd moet worden. Dit is in lijn met het gedachtegoed van de door Nederland in het leven geroepen *Global Commission on the Economics of Water (GCEW)*.³ De Secretaris-Generaal van de VN concludeerde tijdens de slotceremonie dat water een zaak is van iedereen, die een plek verdient in het hart van de politieke besluitvorming.⁴

Inclusiviteit

Het Koninkrijk heeft veel waardering ontvangen voor de inclusieve manier waarop de Conferentie en het consultatieve proces vooraf waren georganiseerd. Ondanks verschillende praktische uitdagingen die het bereiken van een inclusieve Conferentie bemoeilijkten, waaronder visumkwesties, is de Conferentie erin geslaagd een zinvolle betrokkenheid van een grote en diverse groep belanghebbenden te mobiliseren. Zo was er een recordaantal van bijna twaalfhonderd nieuw geaccrediteerde

² <https://sdgs.un.org/conferences/water2023>.

³ Zie ook Global Commission on the Economics of Water (<https://watercommission.org/>).

⁴ «Bring the Water Action Agenda to Life», Secretary-General Urges Conference, Calling for Game Changing Commitments on World's Most Important Resource, <https://press.un.org/en/2023/sgsm21737.doc.htm>.

organisaties dat zich voor de Conferentie had geregistreerd en een uitzonderlijk grote deelname van niet-overheidsactoren.

De gezamenlijke VN-organisaties onder leiding van UNDESA⁵ hebben in hun interne evaluatie benadrukt dat de Conferentie hiermee een nieuwe standaard heeft gezet. En de Conferentie wordt daarmee als voorbeeld gezien van de visie van de Secretaris-Generaal van de VN («Our Common Agenda»), die stelt dat de VN meer uit zijn bubbel moet treden.

Met ons eigen nationale statement in de plenaire vergadering – uitgesproken door de Minister-President van Aruba en de Nederlandse VN-jongerenvertegenwoordiger voor duurzame ontwikkeling – gaven we zelf ook het goede voorbeeld.

Water Actie Agenda

De ambitie van de medegastlanden om de Conferentie, naast sector overstijgend en inclusief, ook actiegericht te maken heeft zich vertaald in de Water Actie Agenda.⁶ De Water Actie Agenda bevat naar de stand van heden ruim achthonderd vrijwillige toezeggingen en concrete acties en initiatieven van diverse grootte met een totale omvang van circa USD 300 mld en is – bij het ontbreken van een bindende slotverklaring – naast een samenvatting van de beraadslagingen, het meest tastbare resultaat van de Conferentie.⁷ Het feit dat de Water Actie Agenda formeel werd aangenomen gaat verder dan de oorspronkelijke opdracht van de VN voor het organiseren van deze Conferentie.

Volgens het *World Resources Institute* is een flink aantal van de gedane toezeggingen in de Water Actie Agenda baanbrekend te noemen.⁸ Opvallend is het grote aantal toezeggingen van de private sector en het feit dat publieke en private partijen steeds vaker de handen ineen slaan.

New York Water Week

Ook de door Nederland geïnitieerde *New York Water Week* (NYWW), dat ook een podium bood aan partijen die geen toegang hadden tot het VN-gebouw, heeft de inclusiviteit en het momentum van de Conferentie verder vergroot.⁹ De NYWW trok met honderdvijfenvestig evenementen ongeveer zesduizend deelnemers. De stad New York was naast een ontmoetingsplaats voor de internationale watersector, bijvoorbeeld in het door Nederland gecreëerde Water Huis, ook een platform om te werken aan toezeggingen voor de Water Actie Agenda. De NYWW bood daarnaast volop gelegenheid om Nederlandse partnerschappen, kennis en kunde te laten zien.

Multilateralisme

De eensgezindheid onder het VN-lidmaatschap, die zich onder andere manifesteerde in serieuze en inhoudelijke interventies van alle landen tijdens de Conferentie, biedt perspectief voor de bredere ontwikkelingsagenda binnen het multilaterale systeem – binnen de smalle marges van de huidige geopolitieke realiteit. De samenwerking met Tadzjikistan is in

⁵ United Nations Department of Economic and Social Affairs.

⁶ Vision_Statement UN2023 Water Conference, https://sdgs.un.org/sites/default/files/2021-11/Vision_Statement_UN2023_Water_Conference.pdf.

⁷ <https://sdgs.un.org/partnerships/action-networks/water>.

⁸ Het *World Resources Institute* dat door Nederland is gevraagd een appreciatie op te stellen van de Water Actie Agenda kwalificeert een kwart van het totaal geregistreerde acties en gedane toezeggingen als baanbrekend.

⁹ New York Water Week | 18–24 March 2023 (nywaterweek.com).

dit kader behulpzaam gebleken. Zowel gezien de geografische ligging als inhoudelijk bood het door bergen gedomineerde Tadzjikistan immers een ander perspectief dan het laaggelegen Nederland. De Caribische delen van het Koninkrijk voegden daaraan nog een derde dimensie toe. Dit maakte het tot een complementair partnerschap dat de wateragenda in multilaterale context verder heeft weten te brengen. De nauwe samenwerking met Tadzjikistan bood bovendien gelegenheid in bilateraal verband ook gevoeligere kwesties aan te snijden, waaronder de zorgwekkende mensenrechtensituatie in het land, zoals beperkingen op vrijheid van meningsuiting en de rechten van de LHBTI-gemeenschap.

Tot slot werd tijdens de Conferentie de betekenis bevestigd van de twee VN-Waterverdragen als intergouvernamenteel juridisch kader en platform voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van water en kondigden tien landen kondigden aan tot het VN/ECE-Waterverdrag te zullen toetreden.

Prioritaire aandachtsgebieden van het Koninkrijk

Behalve de rol van medegastland nam het Koninkrijk ook als lidstaat deel aan de Waterconferentie. Vanuit die hoedanigheid was op basis van noodzaak, onze eigen (gespreide) geografische ligging, en beschikbare kennis, ervaring en capaciteit, de inzet gericht op een aantal prioritaire aandachtsgebieden, te weten: 1) strategische agendering van het belang van water binnen het multilaterale systeem (VN, EU, internationale financiële instellingen en multilaterale ontwikkelingsbanken); 2) het belang van duurzaam waterbeheer voor voedselproductie; 3) de uitdagingen van *Small Island Development States* (SIDS); 4) toegang tot water en sanitaire voorzieningen, in het bijzonder voor meisjes en jonge vrouwen; en 5) klimaatadaptatie en rampenrisicovermindering. Deze prioritaire aandachtsgebieden lagen aan de basis van de inhoudelijke interventies van het Koninkrijk in aanloop naar en tijdens de Conferentie, als ook aan onze eigen bijdrage aan de Water Actie Agenda.

Eigen bijdrage aan de Water Actie Agenda

De door het Koninkrijk gedane toezeggingen en concrete acties en initiatieven hebben als belangrijk overkoepelend doel een bijdrage te leveren aan het in gang zetten van de noodzakelijke verandering in het begrijpen, waarderen en beheren van water.

De *Global Commission on the Economics of Water*, die in 2022 door Nederland bijeen werd gebracht, presenteerde tijdens de Conferentie een eerste rapport over het belang van water voor economie, samenleving en milieu.¹⁰ Het rapport, dat veel weerklank vond, onderstreept dat de grenzen van het zoetwatergebruik mondiaal worden overschreden en dat de watercyclus is verstoord. Het rapport maakt duidelijk dat waterproblemen niet alleen lokale oorzaken en gevolgen hebben, maar ook mondiale. Landen zijn wederzijds veel sterker water-afhankelijk van elkaar dan algemeen bekend; niet alleen via rivieren die van het ene land naar het andere stromen, maar ook via de atmosfeer, die nog veel grotere hoeveelheden water transporteert tussen landen. Die hoeveelheden veranderen echter als gevolg van klimaatverandering en ontbossing. De commissie ziet hierin een basis voor een nieuw, constructief multilateraalisme waarbij stabiliteit van de watercyclus als wereldwijd gemeenschappelijk goed wordt aangemerkt.

¹⁰ The Global Commission on the Economics of Water, «Turning the Tide: a Call to Collective Action» (2023), <https://turningthetide.watercommission.org>.

Ook kondigde Nederland een additionele financiële bijdrage aan van USD 5 mln aan het *Nationally Determined Contributions Partnership* (NDCP). Met deze additionele bijdrage worden ontwikkelingslanden ondersteund bij het integreren van uitdagingen op het snijvlak van water en klimaat – klimaatverandering uit zich immers in te veel, te weinig of vervuild water – in economische beleidsvorming en NDC's en de uitvoering daarvan.¹¹ Landen moeten hard werken aan een *enabling environment*, waarin voorwaarden worden gecreëerd om de effectiviteit van interventies te vergroten en het aantrekkelijker te maken voor het investeren van privaat kapitaal. Dat vereist dat water net als energie als een organiserend principe voor beleidsvorming wordt gebruikt en de additionele bijdrage aan het NDCP sluit daarbij aan.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft tijdens de Conferentie namens het kabinet aangekondigd EUR 50 mln vrij te maken om water-gerelateerde rampen in Oost Afrika beter op te kunnen vangen en de meest kwetsbare bevolkingsgroepen weerbaarder te maken. Nederland zet hierbij in op het verbeteren van weer- en klimaatdata, het versterken van vroege waarschuwingssystemen en rampenparaatheid en het dichten van de kloof naar vroege actie, zodat we op tijd mensen kunnen mobiliseren bij naderende rampen.

Om op innovatieve wijze water en sanitaire voorzieningen (WASH) te verbeteren, in het bijzonder voor vrouwen en jonge meisjes, zijn met Ministers uit Ethiopië, Ghana, Liberia, Oeganda en Zimbabwe enkele zogenaamde *Presidential Compacts for WASH* gepresenteerd. Dit initiatief is gericht op het mobiliseren van politieke steun op het hoogste niveau voor duurzame toegang tot WASH-diensten. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft toegezegd landen die zich hieraan op het hoogste niveau verbinden te zullen ondersteunen door samenwerking met UNICEF, IRCWASH en het *Sanitation and Water For all Partnership*. Voor de hernieuwde samenwerking met UNICEF in acht landen in Afrika is EUR 140 mln beschikbaar gemaakt.

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat lanceerde het *International Panel on Deltas and Coastal Zones*. Dit initiatief verbindt de SDG-agenda en de klimaatagenda van de UNFCCC door in te zetten op een samenwerkingsverband voor kennisontwikkeling, kennisdeling, maatwerkadvies voor nationale adaptatie plannen en inzet op capaciteitsopbouw. Gelet op de grote urgentie van de kleine eilandstaten «SIDS», vormen deze een belangrijk startpunt in het programma.

Tevens heeft de Minister van Infrastructuur en Waterstaat de reeds eerder door het kabinet aangekondigde inzet om *water en bodem sturend* te laten zijn bij beslissingen over de inrichting van Nederland uitgelicht. Deze nationale transformatieve beleidsinzet is mogelijk ook voor internationale programma's actueel. Zowel in evenementen als in de Water Actie Agenda is daarnaast aandacht gegeven aan de vernieuwing van de kennisagenda voor landbouw, water en voedsel (EUR 240 mln in vier jaar) van de rijksoverheid en een subsidieprogramma voor bodemvruchtbaarheid in sub-Sahara Afrika (EUR 200 mln in tien jaar).

Nederland heeft daarnaast aangekondigd USD 20 mln beschikbaar te zullen maken voor een programma van de Aziatische Ontwikkelingsbank dat de weerbaarheid van de bevolking in Azië en de Stille Oceaan tegen klimaatverandering moet verhogen en USD 80 mln voor het *Global Water Security and Sanitation Partnership* met de Wereldbank dat landen

¹¹ *National Determined Contributions*.

wereldwijd ondersteunt op het gebied van WASH, waterveiligheid en verbeterd waterbeheer.

Verschillende programma's, die conform de bestaande beleidsinzet opgeschaald of verlengd worden, zijn ook opgenomen in de Water Actie Agenda. Zo kondigde Nederland verdere opschaling aan van onder meer de programma's *Water as Leverage* en *Valuing Water*, waarmee wereldwijd wordt ingezet op verbeterde waterzekerheid en waterveiligheid, en het verbreden van de waarde van water.

In het licht van de lange-termijn ondersteuning die Nederlandse drinkwaterbedrijven en waterschappen geven aan hun partners in ontwikkelingslanden (de zogenaamde WaterWorX en Blue Deal programma's), werd aangekondigd dat extra middelen worden vrijgemaakt voor adaptatie aan klimaatverandering van drinkwaterbedrijven (EUR 8 mln). Ook is besloten de samenwerking met waterschappen te intensiveren (EUR 40 mln).

Tot slot werden er tijdens de Conferentie verschillende *Memoranda of Understanding* (MoU's) en contracten getekend, waaronder een met Marokko en een met Zuid-Afrika op het gebied van water, en een contract tussen *Invest International*, Mozambique en de Wereldbank op het gebied van kustbescherming. Ook werd een *Declaration of Intent* met Duitsland getekend om de Nederlandse steun aan het *Urban Water Catalyst Fund* vast te leggen, een door Duitsland op te zetten fonds dat kleine investeringen in infrastructuur door drinkwaterbedrijven zal financieren.

Betekenis voor EU-beleid

Mede dankzij de Nederlandse inzet en gebruikmakend van de aanwezigheid van de Secretaris-Generaal bij een lunch met de Europese regeringsleiders voorafgaande aan de Europese Raad (ER) van maart, die gelijktijdig met de Conferentie plaatsvond, werd de VN-Waterconferentie en de Water Actie Agenda ook verwelkomd in de ER-conclusies. De ER onderstreepte daarnaast op aandringen van Nederland het belang van een versterkte inzet van de EU op water en een strategische EU-aanpak op het gebied van waterzekerheid.¹²

Vervolg

Nederland is er met het organiseren van de Conferentie in geslaagd bewustwording en draagvlak te creëren voor het belang van water voor duurzame ontwikkeling, veiligheid en stabiliteit – en daarmee het behalen van alle duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's). Samen met alle (inter)nationale media-aandacht voor de Conferentie en het water-vraagstuk als zodanig, biedt dit aanknopingspunten om water hoog op de mondiale en de nationale agenda's te blijven houden. Onderdeel van de opvolging, inclusief het vasthouden van het met de Waterconferentie gecreëerde (politieke) momentum, is het agenderen van de Water Actie Agenda op aankomende relevante conferenties en processen, waaronder het *High Level Political Forum* in juli en de *SDG Summit* in september 2023, de internationale klimaat- en biodiversiteitstoppen, de G20-toppen en de *Summit of the Future* in 2024.

De door de Secretaris-Generaal van de VN te benoemen Speciaal-Gezant voor Water, waartoe door 149 lidstaten, waaronder het Koninkrijk, werd opgeroepen, moet hier eveneens een belangrijke rol in spelen. Belangrijk aandachtspunt hierbij is de inbedding van een dergelijke Watergezant in het VN-systeem met voldoende doorzettingsmacht en financiering.

¹² Kamerstuk 21 501-20, nr. 1949.

De *Global Commission on the Economics of Water* zal naar verwachting eveneens een belangrijke rol kunnen spelen in het vasthouden van het gecreëerde momentum en het verder brengen van de mondiale water-agenda. Na de publicatie van haar provocatierapport tijdens de Conferentie zal de commissie de komende twaalf maanden wereldwijd de dialoog aangaan met relevante belanghebbenden om de eigen bevindingen te toetsen en aan te scherpen en draagvlak te ontwikkelen voor een ambitieuze maar uitvoerbare transformatie-agenda. In de tweede helft van 2024 zal de GCEW haar eindrapport opleveren, als derde deel in de economische trilogie over mondiale vraagstukken, waaronder het Stern-rapport over klimaat en het Dasgupta-rapport over biodiversiteit.¹³

Naast de verantwoordelijkheid die we als Koninkrijk dragen voor de implementatie van onze eigen bijdragen aan de Water Actie Agenda, hebben de uitkomsten van de Conferentie en de in gang gezette verandering in het begrijpen, waarderen en beheren van water mogelijk ook implicaties voor ons eigen denken over en (inter)nationale beleid op het gebied van water, dat in 2019 is vastgelegd in de Nederlandse Internationale Water Ambitie (NIWA).¹⁴ Een addendum zal worden uitgewerkt waarin water als organiserend principe het uitgangspunt vormt met als doel water zo optimaal mogelijk te verbinden aan beleid op het gebied van klimaat, voedsel, financiën, energie, verstedelijking, gezondheid en biodiversiteit, en zodoende de coherentie binnen onze nationale en internationale programma's en beleid verder te versterken. Hiertoe wordt uw Kamer op een later moment nader geïnformeerd.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.N.A.J. Schreinemacher

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat,
M.G.J. Harbers

¹³ Prof. Nicholas Stern, «Review Report on the Economics of Climate Change» (2006), https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20100407172811/https://www.hm-treasury.gov.uk/stern_review_report.htm; en Prof. Sir Partha Dasgupta, «The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review» (2021), <https://www.gov.uk/government/publications/final-report-the-economics-of-biodiversity-the-dasgupta-review>.

¹⁴ Kamerstuk 32 605, nr. 217.